

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2013

YEARBOOK

2013

ГОДИНА 4

VOLUME IV

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2013
YEARBOOK
2013

ГОДИНА 4

VOLUME IV

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Јованка Денкова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска д-р Јаготка Стрезовска СИНТАКСИЧКАТА СТРУКТУРА НА ГЛАГОЛИТЕ СО ПРИЗНАКОТ „ЕМОЦИОНАЛНОСТ“ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska, Ph.D. Jagotka Strezovska, Ph.D. THE SYNTACTIC STRUCTURE OF THE VERBS WITH THE FEATURE “EMOTIONALITY” IN THE CONTEMPORARY GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	7
д-р Билјана Ивановска д-р Нина Даскаловска ПРЕГЛЕД И КЛАСИФИКАЦИЈА НА ГЛАГОЛИТЕ ШТО ИСКАЖУВААТ ПСИХИЧКА СОСТОЈБА ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Biljana Ivanovska, Ph.D. Nina Daskalovska, Ph.D. OVERVIEW AND CLASSIFICATION OF VERBS EXPRESSING PSYCHOLOGICAL STATE IN CONTEMPORARY GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	15
д-р Дејан Методијески Костадин Голаков КУРСЕВИТЕ ЗА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ КАКО ФАКТОР ЗА ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА СЕЗОНА Dejan Metodijeski, Ph.D. Kostadin Golakov FOREIGN LANGUAGE COURSES AS A FACTOR FOR PROLONGATION OF THE TOURIST SEASON	23
м-р Ева Ѓорѓиевска КОНЦЕПТОТ НА НАРАТИВЕН ИДЕНТИТЕТ КАЈ ПОЛ РИКЕР И НЕГОВАТА ПРИМЕНЛИВОСТ НА ДЕЛОТО НА МАРСЕЛ ПРУСТ Eva Gjorgjievсka, M.A. THE CONCEPT OF NARRATIVE IDENTITY IN PAUL RICOEUR AND ITS APPLICABILITY ON MARCEL PROUST’S WORK	29
доц. д-р Фадил Хоџа СУЛТАНИ ПОЕТИ ОД 16 ВЕК И НИВНАТА ПОЕЗИЈА Fadil Hodza, PhD SULTANS POETS IN THE XVI CENTURY AND THEIR POETRY	39
Ивана Митева ПРИЧИНИ ЗА КОРИСТЕЊЕ ТЕХНОЛОГИЈА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК Ivana Miteva REASONS FOR USING TECHNOLOGY IN THE ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM	49

- м-р Јане Јованов**
ЛИНГВИСТИЧКИОТ РЕЛАТИВИЗАМ ПРЕКУ ПРЕГЛЕДОТ НА
ЕУФЕМИЗМИ И ПРИНЦИПИТЕ НА НОВОГОВОРОТ ВО „1984“
Jane Jovanov, M.A.
LINGUISTIC RELATIVISM THROUGH A REVIEW OF
EUPHEMISMS AND THE PRINCIPLES OF NEWSPEAK IN “1984” 55
- проф. д-р Блаже Китанов**
РАСКАЗИТЕ И ПАТОПИСИТЕ НА АЦО ШОПОВ
Ph.D Blaze Kitanov
STORIES AND TRAVELOGUE NOTES OF ACO SHOPOV 63
- д-р Ранко Младеноски**
ОДНОСОТ НА МАКЕДОНИСТИТЕ ОД 19 ВЕК
КОН АНТИЧКА МАКЕДОНИЈА
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE POSITION OF 19TH CENTURY
MACEDONIAN REFORMERS ON ANCIENT MACEDONIA 73
- д-р Марија Леонтиќ**
СЕМАНТИКАТА НА ТУРСКИОТ СУФИКС
-џи/-чи /-CI/ (-c1, -c1, -cu, -cū, -ç1, -ç1, -çu, -çü)
ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Leontic, Ph. D.
THE SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX
-џи/-чи /-CI /(-c1,-c1,-cu,-cū,-ç1,-ç1,-çu,-çü)
IN THE TURKISH AND IN THE MACEDONIAN LANGUAGE 83
- д-р Луси Караниколова-Чочоровска**
ЗА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РОМАНОТ
„ЗОНА ЗАМФИРОВА“ ОД СТЕВАН СРЕМАЦ
Lusi Karanikolova-Chochorovska, Phd
ON THE TRADITION AND MENTALITY IN THE NOVEL
„ZONA ZAMFIROVA“ BY STEVAN SREMAC 93
- доц. д-р Махмут Челик**
ЖИВОТНОТО ДЕЛО НА ШУКРИ РАМО (1918-1988)
Mahmut Celik, PhD
THE LIFEWORK OF THE WRITER SHUKRI RAMO 103
- м-р Марија Крстева**
ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА ДЕНЕС – ДАЛИ „ЛОКАЛНОТО“ Е НОВОТО „ГЛОБАЛНО“?
Marija Krteva, MA
IS THE “LOCAL” THE NEW “GLOBAL”? 109
- д-р Марија Кусевска**
СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
Marija Kusevska, PhD
DEVELOPING PRAGMATIC COMPETENCE 113

м-р Марија Тодорова м-р Весна Коцева АНКЕТАТА КАКО МЕТОД ЗА НАУЧНО ИСТРАЖУВАЊЕ Marija Todorova, M.A. Vesna Koceva, M.A. SURVEY AS A SCIENTIFIC RESEARCH METHOD	121
Моника Ценова УПОТРЕБАТА НА КОНЦЕПТУАЛНАТА МЕТАФОРА КАКО ПРОМОТОР НА ВЕСТИ ВО НАСЛОВИТЕ НА МАКЕДОНСКИТЕ И АМЕРИКАНСКИТЕ ВЕСНИЦИ Monika Cenova THE USE OF CONCEPTUAL METAPHOR AS A NEWS STORY PROMOTER IN MACEDONIAN AND AMERICAN NEWSPAPER HEADLINES	131
м-р Надица Маркоска ЛЕКСИКАТА ВО ФУДБАЛОТ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК Nadica Markoska, M.A. FOOTBALL LEXICON OF ITALIAN LANGUAGE	139
м-р Наталија Поп Зариева ФИКЦИЈА ИЛИ РЕАЛНОСТ: ПОПУЛАРНАТА КУЛТУРА НА 21 ВЕК И ПОСТМОДЕРНАТА ЛИТЕРАТУРА Natalija Pop Zarieva, M.A. FICTION OR REALITY: POPULAR CULTURE OF 21 st CENTURY AND POSTMODERN LITERATURE	149
д-р Нина Даскаловска д-р Билјана Ивановска РАЗВИВАЊЕ НА ВЕШТИНИТЕ НА ЧИТАЊЕ Nina Daskalovska, Ph.D. Biljana Ivanovska, Ph.D. DEVELOPING READING SKILLS	155
доц. д-р Марија Емилија Кукубајска Фросина Јованова ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНА СПОРЕДБА: АМЕРИКАНСКАТА БИТ КУЛТУРА СОЦИЈАЛНО АКТИВИРАНА ОД ПОСТМОДЕРНИЗМОТ Marija Emilija Kukubajska, PhD Frosina Jovanova INTERDISCIPLINARY COMPARISON: THE AMERICAN BEAT CULTURE SOCIAALLY ACTIVATED BY POST-MODERNISM	161
проф. д-р Виолета Димова Габриела Николовска ЕТИЧКИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО БАЈКИТЕ ОД БРАЌАТА ГРИМ Violeta Dimova, Ph.D. Gabriela Nikolovska ETHICAL VALUES IN THE GRIMM BROTHERS' FAIRY TALES	173

- проф. д-р Димова Виолета**
Гордана Николовска
ВТОР СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СОВРЕМЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ – АСПЕКТИ И
УСЛОВИ ЗА НЕГОВО ИЗУЧУВАЊЕ
Ph.D. Dimova Violeta
Gordana Nikolovska
SECOND FOREIGN LANGUAGE IN CONTEMPORARY EDUCATION:
ASPECTS AND CONDITIONS FOR ITS ACQUISITION 179
- м-р Драгана Кузмановска**
м-р Биљана Петковска
Весна Ничева
УСПЕШЕН ТРАНСФЕР НА ПОГОВОРКИТЕ И
ПОСЛОВИЦИТЕ ОД ЕДЕН ВО ДРУГ ЈАЗИК
M.A. Dragana Kuzmanovska
M.A. Biljana Petkovska
Vesna Nicheva
SUCCESSFUL TRANSFER OF PROVERBS AND SAYINGS
FROM ONE LANGUAGE INTO ANOTHER 183
- м-р Јована Караникиќ**
ИМИЊАТА ОД СТРАНСКО ПОТЕКЛО КАКО КУЛТУРНИ РЕФЕРЕНЦИ ПРИ
ПРЕВОД НА КНИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ
Jovana Karanikik, MA
THE NAMES OF FOREIGN ORIGIN AS CULTURAL REFERENCES IN THE
TRANSLATION OF LITERARY TEXTS 191
- м-р Снежана Кирова**
КАКОВ НАСТАВНИК ВСУШНОСТ САКАМЕ
Snezana Kirova
WHAT KIND OF A TEACHER DO WE ACTUALLY WANT 201
- м-р Татјана Уланска**
м-р Весна Коцева
ПРОФИЛОТ НА ИДНИОТ ПРЕВЕДУВАЧ И ТОЛКУВАЧ ВО ПРЕСРЕТ
НА ВЛЕЗОТ НА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ
Tatjana Ulanska, M.A.
Vesna Koceva, M.A.
THE PROFILE OF THE FUTURE TRANSLATOR AND INTERPRETER
IN THE ACCESSION PROCESS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA
IN THE EUROPEAN UNION 207

Прегледен труд
Review paper

СИНТАКСИЧКАТА СТРУКТУРА НА ГЛАГОЛИТЕ СО ПРИЗНАКОТ „ЕМОЦИОНАЛНОСТ“ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

д-р Билјана Ивановска¹
д-р Јаготка Стрезовска¹

Апстракт

Во германскиот и во македонскиот јазик постојат различни начини за опишување на емоционална состојба на човекот и таа може да се прикаже преку различни зборовни групи. Нашата цел во овој труд е да спроведеме контрастивни испитувања и анализа на дел од овие глаголи во македонскиот и во германскиот јазик. Покрај тоа, се надеваме дека резултатите од анализите на ваквиот тип на македонски и германски глаголи ќе најдат примена во наставата по македонски и по германски јазик во преведувањето и изработката на учебни помагала (граматики, речници, учебници и др.). Во трудот претставуваме анализа на глаголи со семантичкиот признак „емоционалност“ во современиот германски и македонски јазик, како и обид за поделба на оваа група глаголи на морфолошко, семантичко, како и синтаксичко рамниште. Се задржуваме посебно на синтаксичката структура и класификација на глаголите со признакот „емоционалност“.

Клучни зборови: глаголи, семантичка поделба, синтаксичка класификација, емоционалност, контрастивна анализа.

THE SYNTACTIC STRUCTURE OF THE VERBS WITH THE FEATURE “EMOTIONALITY” IN THE CONTEMPORARY GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE

Biljana Ivanovska, Ph.D.²
Jagotka Strezovska, Ph.D.²

Abstract

There are different ways to describe the emotional state of humans in modern German and Macedonian, which can be expressed through different

¹) Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Факултет за туризам и гастрономија - Охрид, Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола

²) Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip.

Faculty of Tourism and Gastronomy – Ohrid, University “Kliment Ohridski” - Bitola

word groups. Our aim in this paper is to implement the contrastive analysis to these verbs in contemporary Macedonian and German. In addition, we hope that the implications of these comparisons of the Macedonian and German verbs can be applied in teaching Macedonian and German, as well as in translation and teaching material design (grammars, dictionaries, textbooks, etc.). The group of verbs with the semantic feature “emotionality” in modern German and Macedonian language is presented, and an attempt is made to classify this group of verbs on morphological, semantic and syntactic level.

Key words: *verbs, semantic classification, syntactic classification, emotionality, comparative analysis.*

1. Вовед

Во германскиот и во македонскиот јазик постојат различни форми за опишување на емоционалната состојба на човекот која може да се изрази преку различни зборовни групи. Ние ја анализираме зборовната класа на глаголите кои имаат семантички признак „емоционалност“ и немаме за цел да ги опишуваме сите глаголи што изразуваат психичка состојба, туку само една репрезентативна класа од оваа група глаголи. Тоа би било премногу голем проект на работа со далеку поширок опсег. Наша цел е да спроведеме контрастивни испитувања и анализа на дел од овие глаголи во македонскиот и во германскиот јазик. Покрај тоа, се надеваме дека резултатите од споредувањата на ваквиот тип на македонски и германски глаголи ќе најдат примена во наставата по македонски и германски јазик, во преведувањето и изработката на учебни помагала (граматики, речници, учебници и др.).

2. Поделба на глаголите што изразуваат психичка состојба во германскиот и во македонскиот јазик

Во овој труд се обидуваме да направиме поделба на повратните глаголи што изразуваат психичка состојба врз основа на неколку критериуми и тоа: врз основа на нивните синтаксички, семантички и морфолошки особености.

Синтаксичкото ниво (како и другите нивоа) се опишува од аспект на теоријата на валенцијата: синтаксичката структура на глаголот се претставува со бројот на именските фрази што глаголот ги дозволува и нивната морфологија. На секој глагол му се припишува определен валентен модел. Како структурален центар на реченицата глаголот отвора околу себе одреден број слободни места (ваканции). За реализација на неговото комплементарно значење, односно за пополнување на вакантните места, на глаголот му се потребни определен број и вид дополненија (комплемнти, актанти, аргументи). **Tesniere** (1959) го користи терминот *валенција*, **J. Erben** “*Wertigkeit*”, а **W. Admoni** “*Fügungspotenz*”. При

примена на валентниот модел интегриран во депендентната граматика, нужна е поделбата на дополненијата, и тоа: **валентно-кондиционирани актанти** (облигаторни, факултативни) и **валентно-дистантни елементи** (слободни додатоци). Истражувањата во областа на валентноста се лоцирани на различни рамништа, и тоа: синтактичко, семантичко и логичко, па според тоа разликуваме: **синтактичка, семантичка и логичка валентност**. **Логичката валентност** тргнува од поставката дека валентните релации се мотивирани од онтолошко–денотативниот контекст. Тоа се, всушност, екстралингвистички универзални релации на објективната реалност. Семантичката валентност е монолингвално кондиционирана. За реализацијата на значењето вербалниот регулатор (функтор) бара одредени актанти, чиешто значење соодветствува на неговата комплементарност, додека други актанти, чиешто значење не соодветствува на неговата комплементарност, ги елиминира. Глаголот ја сугерира синтагматичката екстензија (ich fühle mich wohl-schrecklich / traurig/ glücklich/..., но не е можно: *Ich fühle mich blau, *Die Tasche schämt sich, u.a.). **Синтактичката валентност** е во поврзаност со реализацијата на облигаторните и на факултативните актанти во нивната категоријална презентација (Гацов Д., 1975). Бројот на актантите ја претставува **квантитативната валентност**, а синтактичко-семантичка дистрибуција на актантите се претставува со **квалитативната валентност**. Helbig/Buscha (1974) даваат поделба на глаголите на три степени и тоа:

а) **На првиот степен** е претставен збирот на облигаторните и факултативните варијанти, со што се дава максималната валентност на глаголот:

Er schämt sich vor seiner Freundin. sich schämen 1+(1)

Er = облигаторен актант (A1).

vor seiner Freundin = факултативен актант (A2).

Er befindet sich wohl in Kairo. sich befinden 2+(1)

(со значење се чувствува)

Er = облигаторен актант (A1)

wohl = облигаторен актант (A2)

in Kairo = факултативен актант (A3)

б) **На вториот степен** се определуваат актантите квалитативно и се обележуваат во симболи како Sn, Adv., pS. Бројот на актантите мора да конгруира со оној на првиот степен, во однос на облигаторноста и факултативноста.

sich schämen – Sn +Ps (A1 =Sbn, A2 =pS/A1=Subj., A2=Obj.)

sich befinden – Sn + Adv. +pS (A1=Sbn, A2= Adv., A3 =pS/A1 Subj.,

A2=Advbest., A3= Raumbest).

Вториот степен може понатаму да се подели на: syntaktische Kategorien (Wortklasse, Wortgruppe, Infinitivkonstruktion, Nebensatz) и syntaktische Funktion (Subjekt-, Objektfunktion, Adverbialbestimmung).

в) На третиот степен семантички се определуваат актантите. На овој степен, всушност, се говори за семи. Така, на пример, едновалентниот глагол *sich schämen* врзува субјект кој содржи семантички знак *hum* (живо суштество, човек или делови од човековото тело). Тоа значи дека секој може субјект претставува нешто живо, избројливо (еден човек/повеќе луѓе...). Во оваа комбинација би можело позиција на субјект да земат животните (најчесто со преносно значење, пр.: *Die Katze/der Hund schämt sich...*), каде што не постои соодветствување на комбинирани лексички единици. Со тоа се крши принципот на семантичка валентност (девијација на семантичките норми) и ова може да се користи како средство за постигнување посебни комуникативни ефекти, што е од посебен интерес за прагматиката и поетологијата.

Според Helbig/Buscha (1996), од семантичката валенција на глаголот (односно од способноста на лексикализираниот предикат преку својата значенска структура да отвори празни места кои можат или треба да се пополнат со семантички падеж) произлегуваат семантичките реченични модели. Важно е значењето на предикатот, од што ќе зависи колку и кои семантички падежи ќе влезат во комбинација. Глаголите во германскиот јазик што изразуваат состојба на восприемање (*sehen, hören, empfinden, fühlen, spüren /Wahrnehmungsprädikate, Empfindungsprädikate/*), на знаење (*kennen, wissen, glauben, meinen, verstehen, vermissen /Kognitionsprädikate/*) и на релации (*hassen, lieben, beneiden/emotive Prädikate/*) се однесуваат делумно како глаголи што изразуваат дејство (пр. при образување на пасив), но делумно одговараат по значење на глаголите што покажуваат состојба. Според Helbig-Buscha (1996), нивниот субјект не е агенс (поради тоа предикатот не може да се провербализира), туку е **Demiagens (Wahrnehmungsträger, Erkenntnisträger, Verhältnisträger)** и делумно синтаксички се однесува како агенс. Дел од овие глаголи можат да градат *Passiv*, Тип 1, и покрај тоа што субјектот не е *Agens*, туку *Demi-Agens*. Оттука се објаснува благото отклонување прикажано во следните реченици (значенската разлика на глаголските варијанти се одразува во различниот степен на граматичноста при градба на пасив):

Wir haben die Sonnenfinsternis gesehen.

(= *beobachten*; *Subjekt ist Agens*).

- *Die Sonnenfinsternis ist von uns gesehen worden.*

Wir haben den Unfall gesehen. (*zufällig wahrnehmen*;

Subjekt ist Demi-Agens).

- *Der Unfall ist von uns gesehen worden.*

(*Helbig/ Buscha, 1996, S.170*).

Во Дуденовата граматика (1984) посебна група градат безличните глаголи (*Impersonalia*) што покажуваат телесно и духовно чувство (*Es*

friert mich/mich friert; Es dürstet; Es hungert mich; mich hunger, u.a.). Некои од нив бараат други дополненија (Es verlangt mich nach dir/mich verlangt nach dir; Es gelüftet ihn nach Geld/ihn gelüftet nach Geld). Голем дел од овие изрази денеска се застарени и имаат библски или делумно поетски карактер. Денеска се претпочитаат изразите (со лични заменки), како: Ich habe Hunger/Ich bin hungrig.

Според бројот на надежните односи разликуваме реченични модели со еден семантички падеж (детерминирачки реченици од типот $P(x)$) и реченици кои имаат повеќе од еден семантички падеж (релациони реченици од типот $P(x,y)$ или $P(x,y,z)$). Речениците: *Das Kind fürchtet sich vor dem Gewitter; Ich fühle mich wohl; Ich behme mich gut; Ich befinde mich schrecklich*, u.a. се релациони реченици и освен предикатот имаат два падежа, а со тоа и семантичка структура од типот $P(x,y)$.

Повратната заменка *sich* кај овие глаголи различно се интерпретира. Како актант се смета повратната заменка само во рефлексивните конструкции, што можат да се заменат со именка (во акузатив или датив). Пр.: Er fühlt sich wohl/die Wärme. Ако не е можна замена, тогаш *sich* се смета за лексикализиран предикатски дел и е составен дел на глаголот (Er schämt sich). Повратната заменка *sich* во глаголите: *sich schämen*, *sich bedanken*, *sich besinnen*, *sich entsinnen* u.a. не може да се замени со полн семантички збор кој ќе игра улога на објект и не може да се разгледува како објект. Пр.:

Die Frau schämt sich.

* *Die Frau schämt das Kind.*

Повратната заменка тука е составен дел на глаголот како лексичко-предикатски дел, што значи глаголот е можен само во рефлексивна форма. Helbig/Buscha (1996) во овој контекст пишуваат за повратни глаголи (во потесна смисла). Основната поделба на повратните глаголи која ја даваат (Helbig/Buscha (1996)) се состои во поделба на повратните глаголи во неколку групи, и тоа *повратни конструкции*, *повратни глаголи (во потесна смисла)*, *Reflexiva tantum варијанти на повратните глаголи*, *рефлексивни конструкции и глаголи со реципрочно значење*, како и *повратни форми со пасивно значење*. Во групата на повратни глаголи кои се задолжително поврзани со повратна заменка во акузатив (*Reflexiva tantum*) спаѓаат глаголите: *sich schämen*, *sich erholen*, *sich sehnen*, *sich besinnen*, *sich gedulden*, *sich verirren* u.a. Како варијанти на повратните глаголи се среќаваат глаголите: (*sich/ärgern*, */sich/fürchten*, */sich/freuen*, *sich/täuschen*, */sich/wundern*, */sich/zieren...*). Некои од нив може да се јават во состав на рефлексивни конструкции. Пр.:

Ich habe mich über mich (selbst) geärgert.

Ich wundere mich manchmal über mich selbst.

Кај глаголите: *sich freuen, sich ärgern, sich begeistern, sich erfreuen, sich interessieren, sich wundern u.a* субјектот и објектот може да си ги променат местата и да формираат не-рефлексивни варијанти. Пр.:

*Ich freue mich über deinen Erfolg.
Dein Erfolg freut mich.*

Со повратната замена **sich** во датив се употребуваат глаголите **sich denken, sich einbilden, sich trauen, sich wünschen u.a.** Тие можат да се употребуваат во акузативен објект, зависна реченица или инфинитивна конструкција. Пр.:

*Ich denke mir etwas.
ich denke mir, dass etwas passiert ist.
ich bilde mir ein, zu Hause zu sein.*

Мал дел од овие глаголи (/sich/ ausruhen, /sich/ irren, /sich/ ausdenken) ја содржат факултативно повратната замена sich и таа може да се испушти. Факултативниот карактер се согледува во тоа што повратната замена кај овој тип на глаголи не е реченичен дел и не репрезентира семантички падеж, таа е само лексички условена (Halbig/Buscha, 1996, S. 208-221).

Повратните глаголи што искажуваат психичка состојба во македонскиот и во германскиот јазик имаат **заедничко семантичко поле**. Ваквиот тип глаголи се поврзани со заеднички семантички карактеристики. Бидејќи не постои совпаѓање на синтактичката и семантичката функција, потребен е посебен опис на синтактичката и семантичката функција. Семантичката функција се опишува како семантички падеж и е во поврзаност со семантичките ролји (Agens, Patiens, Lokativ, Instrumental, Resultat usw.). Рефлексивните глаголи, исто така, бараат определени семантички аргументи кои исполнуваат определени семантички ролји. Така, на пример, во реченицата: *Ich wasche mir die Hände, ich* се јавува во улога на агнес, додека во реченицата *ich schäme mich*, “ich” се јавува во улога на искусувач (Ergänzenzer).

Семантичкиот падеж подразбира врски, функции кои се определени од лексичкото значење на предикатот, т.е од поврзувањата на логичко-семантичкиот предикат со своите аргументи. Субјектот и објектот се семантички неспецифицирани реченични делови и не можат директно да се сведат на значењето. Имено, ист семантички падеж може да се претстави преку различни реченични делови. На следната табела (1) ги претставуваме главните семантички функции (во форма на семантички падеж) на реченичните делови, во поврзаност со повратните глаголи што искажуваат психичка состојба.

Табела (1)

<i>Semantische Funktion</i>	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>
<i>Träger psychischer Prozesse</i>	Der Spieler ärgert sich über die Niederlage.	Die Niederlage ärgert den Spieler.
	Das Kind fürchtet sich vor dem Gewitter.	Das Gewitter erschreckt das Kind.
Gegenstand (und Auslöser) psychischer Prozesse	Das Gewitter erschreckt das Kind.	Er freut sich am Erfolg der Tochter.
	Die Niederlage ärgert den Spieler.	Der Spieler ärgert sich über die Niederlage.

Врската меѓу најголем број парови од рефлексивни и неререфлексивни глаголи е неспорна, но ситуацијата не е секаде јасна. Постојат парови што формално се поклопуваат, но семантички се повеќе оддалечени (*однесува/се однесува*). Не секогаш, во македонскиот јазик, рефлексивниот глагол е деривиран од неререфлексивниот глагол, туку има и обратни ситуации (*се смее > смее некого, се срами > срами некого*). Наведените примери се разликуваат во германскиот јазик. Глаголот *lachen* може да се јави како интранзитивен (**Das Glück lachte ihm**) и може да се употреби со предлози како интранзитивен глагол (**Er lachte über das ganze Gesicht**) или со префиксот **be-** може да гради транзитивен глагол (**belachen**). Глаголот **sich schämen**, како интранзитивен глагол, може да се употреби со препозиционален објект или генитив објект, но со префиксот **be-** гради транзитивен глагол (**beschämen**).

3. Заклучок

Преку анализата на глаголите што искажуваат психичка состојба кај човекот во германскиот и во македонскиот јазик ја прикажуваме поделбата на глаголите со семантичкиот признак „емоционалност“ во стандардниот германски и македонски јазик. Ги разгледуваме глаголите што искажуваат психичка состојба, како на пример глаголи кои изразуваат *љубов, омраза, чудење, сомнение, жал, срам, радост, страв, лутина* и други емотивни состојби кај човекот. Во оваа група глаголи спаѓаат глаголите: *ce/цака (|sich/ lieben), ce/мпазу (hassen), ce/чуду (|sich/ wundern), ce сомнева (zweifeln), |ce/ жалу (trauern), |ce/ срами (|sich/ schämen), ce падува (|sich/ freuen), |ce/ плашу (|sich/ fürchten), |ce/ луту (|sich/ ärgern)* и други. Глаголите што искажуваат психичка состојба во германскиот и во македонскиот јазик ги разгледуваме од морфосинтаксичко, семструктурално и психолингвистичко гледиште. Можните семантичките особености на овие глаголи во поврзаност со

различните видови значење, како на пример: лексичко-парадигматско, граматичко, референцијално, асоцијативно, перцептивно, конотативно, афективно, ситуативно, стилско, контекстуално, како и методите на сем-анализата ги поставуваме како основа за една подлабока и поопсежна лингвистичка анализа.

Библиографија:

1. Admoni W. (1982): Der deutsche Sprachbau. Ders. dt. Grundlagen der Grammatiktheorie.
2. Erben J. (1966): Abriss der deutschen Grammatik. 9 Aufl. Berlin.
3. DUDEN (1984): Die Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. Bd. 4 Mannheim, Wien, Zürich: Bibliographisches Institut, 108-113: 556-557.
4. Gacov D. (1975): Kon teorijata na valentnosta i nejzinata aplikacija vo nastavata po stranski jazici (1)”. Vo: Prosvetno delo 5-6. Skopje. Prosvetno delo. Str. 309-317.
5. Helbig G. / Buscha J. (1996): Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. 17 Aufl. Leipzig, Berlin, München, Zürich, New York: Langenscheidt. Verlag Enzyklopädie.
6. Tesniere, L. (1959): Eléments de Syntaxe Structurale. Paris.